

Писаренко Г. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права, кандидат
юридичних наук, доцент*

ЗВЕРНЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ ДО ВИКОНАННЯ

Відповідно до Конституції України обов'язковість рішень суду визнається однією з основних засад судочинства і вони є обов'язковими до виконання на всій території України. Згідно з практикою Європейського суду з прав людини обов'язковість судових рішень гарантована, а право на судовий захист уявляється примарним, якщо правова система держави буде дозволяти, щоб обов'язкове рішення суду залишилося недіючим на шкоду однієї зі сторін (п. 40-41 рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Хорнсбі проти Греції» від 19.03.1997 р.).

В Україні у разі, якщо судові рішення не виконуються добровільно та у встановлений строк, виконуються примусово органами Державної виконавчої служби, які входять до системи органів Міністерства юстиції України, в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження». Значення виконавчого провадження полягає у тому, що воно гарантує фактичну реалізацію рішень судів та інших органів, завершує юрисдикційну діяльність щодо захисту суб'єктивних прав громадян та юридичних осіб, забезпечує зміцнення законності у сфері матеріально-правових відносин та сприяє вихованню громадян і посадових осіб у дусі виконання законів України. За загальним правилом виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій органів і посадових осіб, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які провадяться на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених Законом України «Про виконавче провадження» (далі – Закон), іншими нормативно-правовими актами, виданими відповідно до зазначеного Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

З визначенням виконавчого провадження як «завершальної стадії судового провадження та примусового виконання рішень інших органів (посадових осіб)» не можна погодитись, оскільки термін «судове провадження» взагалі відсутній як у теорії процесуальних галузей, так і у нормативно-правових актах, що регулюють процесуальний порядок розгляду справи судом. Вбачається, що законодавцем було зроблено спробу назвати узагальнюючим терміном сукупність цивільного процесу, господарського процесу, адміністративного процесу тощо.

Обов'язковими до виконання є судові рішення, що набрали законної сили за правилами ст. 254 Кодексу адміністративного судочинства

України (далі – КАС України). У тих випадках, коли суд допустив негайне виконання постанови на підставі ст. 256 КАС України, така постанова є обов'язковою для виконання вже до набрання нею законної сили. У частині встановлення обставин обов'язковими для судів є преюдиціальні рішення (ч. 1 і 4 ст. 72 КАС України).

Спеціальних (скорочених) строків пред'явлення виконавчого листа до виконання рішень в адміністративних справах законом не передбачено, що є суттєвою прогалиною законодавства. Так, правилами ст.ст. 171, 171-1 КАС України визначені особливості розгляду адміністративних справ щодо законності (крім конституційності) постанов Верховної Ради України, указів та розпоряджень Президента України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим, актів Вищої Ради юстиції, законності та відповідності правовим актам вищої юридичної сили нормативно-правових актів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів владних повноважень.

Однією з особливостей, зокрема, є вимога до відповідача після набрання постановою законної сили невідкладно опублікувати резолютивну частину постанови про визнання нормативно-правового акта незаконним або таким, що не відповідає правовому акту вищої юридичної сили, і про визнання його нечинним у виданні, в якому його було офіційно оприлюднено (Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді. За заг. ред. Пасенюка О. М. / О. М. Пасенюк – К.: «Істина», 2007. – С. 417).

КАС України запроваджено нове поняття – примирення. На етапі виконання рішення примирення можливе у двох формах. Це мирова угода або відмова стягувача від примусового стягнення. Визначення поняття примирення КАС України не містить. За змістом ч. 1 ст. 113 КАС України сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на основі взаємних поступок. Взаємність поступок є обов'язковою умовою примирення, а його досягнення має наслідком закриття провадження у справі.

Питання відстрочення і розстрочення виконання, заміна, встановлення способу і порядку виконання судового рішення у КАС України (ст. 263) та у Законі «Про виконавче провадження» (ст. 36) врегульовані дещо по-різному. Так, КАС України містить перелік (не вичерпний) обставин, що ускладнюють виконання судового рішення, надає право ініціативи суду, встановлює форму звернення з такою ініціативою державного виконавця (подання замість заяви) та передбачає винятковість випадків відстрочення і розстрочення виконання, зміни, встановлення способу і порядку виконання рішення. У той же час у Законі наведені обставини, що зумовлюють обов'язкове зупинення виконавчого провадження, та випадки, коли

виконавче провадження може бути зупинено, чого не передбачає КАС України.

Суд апеляційної чи касаційної інстанції, ухвалюючи нове судове рішення, яким закриває провадження у справі, залишає позовну заяву без розгляду або відмовляє у задоволенні адміністративного позову чи задовольняє позовні вимоги у меншому розмірі, повинен зобов'язати позивача повернути відповідачеві безпідставно стягнене з нього за скасованим судовим рішенням або визначити інший спосіб і порядок здійснення повороту виконання.

Якщо питання про поворот виконання судового рішення помилково не було вирішено судом апеляційної чи касаційної інстанції, заява відповідача про поворот виконання розглядається адміністративним судом, у якому знаходиться справа. Заяву про поворот виконання може бути подано протягом одного року з дня виникнення підстав для повороту виконання.

Чорномаз О. Б.

*Львівський державний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри конституційного, адміністративного права та
адміністративного процесу, кандидат юридичних наук*

ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Новітній етап розвитку української науки адміністративного права безпосередньо пов'язаний з утворенням у 1991 р. незалежної Української держави, побудованої на принципах суверенітету і демократії. Україна, яка прагне стати правовою державою, визнає носієм суверенітету і єдиним джерелом влади народ, а державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, принципів верховенства права та законності. Зазначений період розвитку адміністративного права в Україні характеризується тим, що теоретичні розробки вчених, як ніколи раніше, безпосередньо пов'язуються з практичними і перспективними завданнями, що вирішують органи виконавчої влади. З одного боку, це виконання завдань відповідних органів, а з іншого – оновлення самого законодавства України, оскільки воно неповно, а часто-густо й суперечливо регулює відповідні суспільні відносини (Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс : Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Видавництво «Юридична думка», 2004. – 44 с).

Метою адміністративної реформи є поетапне створення такої системи державного управління, що забезпечить становлення України згідно Конституції України як демократичної, соціальної, правової держави, а також формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде слу-